

ECOURI UCRAINE

Revistă literar-culturală și educativ-informativă
a Uniunii Ucrainenilor din România

48 | MAI
2023

Anul 2022 a adus în atenția lumii întregi un popor unic. Ucraina ne-a uimit atât prin suferințele pe care a trebuit să le îndure, cât și prin numeroasele calități de care a dat dovadă. În ciuda multor atacuri îndreptate înspre poporul ucrainean, acesta a rămas ferm, unit și optimist. Nimeni și nimic nu a împiedicat acest popor să trăiască, să devină cunoscut și să impresioneze în continuare.

În acest an, 2023, Ucraina se face din nou remarcată. De această dată, ea intră în inimile noastre și le cucerește prin artă. Prin intermediul marilor ecrane, milioane de oameni din numeroase țări se vor putea delecta cu o parte a frumuseții culturii poporului ucrainean. După mai bine de 8 ani de muncă asiduă, a fost lansat mult așteptatul film de animație „Mavka. Zâna pădurii” («Мавка. Лісова пісня»). În Ucraina, premiera a avut loc în data de 2 martie și a cunoscut un succes răsunător. În lunile care urmează, filmul va fi difuzat în peste 80 de țări. Printre primele țări care vor face cunoștință cu filmul se numără Franța, Belgia, Australia, Noua Zeelandă, Olanda, Italia, Vietnam, Albania, Spania, Portugalia și România.

Care este subiectul filmului? Din cele mai vechi timpuri, pădurile din Ucraina ascund nenumărate taine. Printre copacii vechi de secole se ascund creaturi mitice, care apără lumea nevăzută de ochiul omenesc. Mavka este sufletul pădurii, principala ei misiune este aceea de a apăra lumea din care face parte, precum și inima acesteia – copacul vieții. Lucas este un băiat obișnuit, de la sat, pasionat de muzică; el își folosește talentul cântând la flaut. Datorită talentului său muzical, o întâlnește pe Mavka și îi câștigă dragostea. Cu toate că sentimentele sunt reciproce, povestea lor de iubire pare a fi imposibilă, întrucât fac parte din lumi diferite, lumi care, aparent, nu pot coexista. În pofida conflictelor și a neînțelegerilor care apar în drumul lor spre fericire, ei reușesc să rămână împreună și restabilesc echilibrul celor două lumi.

Dar să aflăm câteva detalii importante legate de crearea acestui film de animație. În urmă cu mai bine de un secol, în anul 1912, talentata scriitoare ucraineană Lesea Ukrainka publică o piesă de teatru, o dramă feerică în trei acte, intitulată «Лісова пісня» („Cântecul pădurii”). Această piesă de teatru este una dintre primele opere în genul fantasy din literatura ucraineană și este considerată ca fiind o adevărată capodoperă a dramaturgiei nu doar ucrainene, ci și a celei universale. Unul dintre primele aspecte care atrage atenția în operă este armonia dintre real și fantastic, personajele fiind atât fantastice, cât și reale. Astfel, în dramă, accentul este pus pe două lumi: lumea naturii, din care fac parte personajele mitice, și lumea reală, reprezentanții căreia sunt oamenii. Natura joacă un rol foarte important în piesă, ea reprezentând armonia și frumusețea supremă. Lipsa de respect pe care o pot manifesta oamenii față de natură duce la distrugerea frumuseții și a armoniei, de aici luând naștere răul.

În opera sa, Lesea Ukrainka încearcă să găsească răspunsuri la întrebările care neli-niștesc omenirea de secole, întrebări legate de viață și moarte, de iubire și ură, de loialitate și trădare, căutarea adevărului și a dreptății. La crearea acestei capodopere au contribuit, în mare măsură, poeziile, cântecele și legende populare culese atât de Lesea Ukrainka, cât și de mama ei, scriitoarea Olena Pciłka. Cu toate că a fost scrisă în doar două săptămâni, piesa a trecut proba timpului și răsună în mintea cititorilor chiar și azi, după mai bine de un secol. Tocmai această operă și motivele regăsite în ea au fost sursa de inspirație pentru crearea noului film de animație „Mavka. Zâna pădurii”.

(Continuare la pag. 7)

Jessica BILCEC

Ivan KOTLEAREVSKYI

ENEIDA

(Continuare din numărul 46)

25

Didona plânse-amar, batista
La ochi ducându-și și grăind:
– „O, să-l înhaț pe bravul ista,
Enea, este al meu jind.
Ce veselă aș fi atunci!
Aș face praznic zile lungi!”
Ci, ca picat de din senin,
Grăi Enea: „La nevoie,
Aicea mi-s, și îi cer voie
Didonei însumi să mă-nchin.”

26

Se-mbrățișară, sărutară,
Vrând tot alături să rămână,
Și îndelung se preumblară,
Ținând-o el de alba-i mână.
Pe coridoare lungi, ehei,
Ea-l duse în sălașul ei

Și, în odaia pentru oaspeți,
Rachiu băură, și mâncară
Semințe dulci de cânepioară,
Doar sămburi fragezi, sămburi proaspeți.

27

La masă – blide smălțuite
Și rând de străchini de salcâm,
Bucate nemaipomenite,
Cum afli doar pe-acest tărâm.
Ce cap de porc grozav, cu hrean!
Ce dresuri cărni de curcan!
Ce terci! Ce cașă! Chiar de hrișcă!
Posmagi apoi, cu mac și miere!
De orz colivă – o plăcere
Cât limba-n gură se mai mișcă!

28

Băură din bărdăci, stacane
Cvas, șliboviță, basamac,
Votci, vișinată, samogoane...
Ienupăr arseră, pe plac
Să le miroasă băutura.
Horlyțea* zdrăngăni bandura
Sopilka Zub* cea mai abrașe,
Și Sanjarivka*, dans duios,

Iar fetele jucau vârtos,
În cizmulițe, sumănașe.

29

Ci a Didonei soră, Hanna,
Intrase și ea-n danț, mlădie,
Sprințară-n fustă vișinie

Și fote, mândră ca icoana,
Ba se-ndoia din zveltul trunchi,
Ba dănțuia de din genunchi,
Ba se rotea-ntr-o învârtită
În viu vârtej de funde, salbe,
Cersei, colțuni și brațe dalbe, –
Pentru Enea – o ispită!

30

Enea dănțuia încins,
Ca mânzu-n frâu, dar dând dovadă
Că brav cu ea în danț s-a prins,
Deși, mereu, mai-mai să cadă.
Pingeale, tălpi fac țac-țac-țac;
Genunchii tremură-n hopac.
De Hanna el abia se ține
Și-ngână „Nu-mi arde de sare!”¹,
Cât tot azvârle din picioare,
Cum cere danțul, tot din vine..

(Va urma)

Traducere de Ion și Aurel Covaci

Desen de Anatolii Bazylevyci

* Horlyțea, Zub, Sanjarivka – melodii de dans ucrainene.

¹ „Nu-mi arde de sare” – expresie ucraineană, preluată dintr-o anecdota populară: „Acum nu-mi arde de sare!”, răspunde un flăcău care dansează, ca răspuns la observația că, din desaga găurită, i se scurge sarea. Expresia înseamnă „Acum nu-mi arde de asta!”

recenzie

DAMA ULTIMULUI CAVALER

(volum apărut în 2020, la RCR Editorial, București, sub egida UUR)

Halyna Tarasiuk își extinde amprenta pe climatul literar

Spațiul ucrainean, cu toate ale sale, este într-o permanentă tranziție, iar lucrurile nu s-au schimbat prea mult nici până astăzi. Privit și primit cu mult interes, tradus în mai multe limbi, volumul de nuvele și povestiri *Dama ultimului cavaler* își proiectează autoarea Halyna Tarasiuk în celebritate, în cultura lumii. Seva evenimentelor este desfăcută, printr-un cumul de aptitudini, să pulseze din subtilitate în corpul fiecărei nuvele, al fiecărei povestiri, adăugând scrisului condiție, autoritate și o discretă valoare documentară. „Deci, simțind gustul libertății, poporul s-a grăbit să-și ia înapoi bunurile expropriate cândva de către stat. Unii cu mașini, alții cu tractoare, iar alții cu sacii. Brejnev devenise primul împărat sovietic pe care țărani, după ce-și reveniră puțin, îl îndrăgiseră cu adevărat. Dar și mai mult pentru că el însuși «fura și le dădea și oamenilor»”. (pag. 57).

Destinul e cuvântător, are limbaj corpolent precum suflarea, când nu e țărăniș, transferă consecințe sufletului care-l găzduiește. „Dar groapa se afla în mijlocul buruienilor dese, iar, deasupra ei, plutea un nor greu de zumzăit de muște, viespi și tăuni. Stepan împrăstie curajos cu un brusture acel nor, se uită în groapă și împietri: din groapă se uita la el... Henyk!” – *Povestea ultimului colhoznic* (pag.68). Cursivitatea expozeului descriptiv are un impact impresionant asupra cititorului, când intră în ambianță cu aspect auster din această parte a lumii, mereu în atenția noastră, prin cruzimi îngrijorătoare și stranii, dar și prin mari surprize literare, de obicei, receptate cu întârziere și retrospectiv. „Însă tristețea întunericului mă dărmă de pe picioare. Esențe întunecate mi se strecoară în aură, fojgăie în ea, ca ploșnițele sub cămașă. Numai să nu capitulezi! *Trebuie să te bucuri și să triumfi*. Așa recomandă înțelepții. Și să mă târăsc, să mă târăsc până la perete și să mă cațăr spre lumină”. – *Zbor cu Serafima*. (pag. 23).

Din cele mai multe motive, nuvelele și povestirile semnate de Halyna Tarasiuk sunt un bilanț matur al vieții, pe alocuri polemic, de sine stătător, amplificat de valoarea ce întreține comunicabilă motivația artistică și atunci când temele, procedeele și mijloacele alcătuiesc o unitate concisă ce fuzionează în conținut. Halyna Tarasiuk scrie o proză destoinică, voit precizată în raport cu dominantele unui moment reconstituit dintr-un șir de experiențe intersectate de preocupările scriitoarei cu multe considerații de ordin etic. „Afară, în lumina slabă a dimineții, se petrecea ceva groaznic... Erau vremuri nesigure, cu veșnica dezordine din Rada Supremă... te puteai aștepta la orice! Din adâncul memoriei, ca un semnal de alarmă, a apărut o amintire din copilărie: o dimineată cenușie, larmă mare, zornăitul armelor, mama aleargă spre fereastră, se prinde cu mâna de inimă: „Maică Precistă! Nemții! Au intrat în curte!” – *Vin moscalii!* (pag. 135).

Obstacolele puse în cale de „soartă” dezbină, dilată temeiurile în versiuni ample, apte să exprime splendori ori corijări nevitale cu aspect risipit, aspru, care miră prin consecvență delăsătoare. „La ce-mi folosesc locuințele de lux, banii și lucrurile scumpe, dacă o invidiez pe această boschetară amărâtă? Când eu singură, ca o biată cerșetoare, cerșesc un fleac – doar un cuvânt bun, o atitudine frumoasă de la un om care mi se pare cel mai apropiat mie? Deși... asta sunt – o cerșetoare... Toate casele, companiile, mașinile, conturile bancare sunt pe numele soțului meu. Tot ce am sunt câteva cârpe exclusiviste de la couturier parizian, în care nu mai încap de mult, o cutie plină de zornăituri de firmă și jumătate din acest apartament. Asta e tot ce am!... În orice clipă mă poate arunca desculță și dezbrăcată în stradă ca să beau diamantele cusute la sutien”. – *Harmonia mundi* (pag. 201). În această vreme, poporul ucrainean este copleșit de voință și neintimidare, e o avalanșă gata să spulbere „legile obosite și tot ce este străin de blândețea zămisirii sale”.

O altă componentă vizibilă a scrisului și a talentului Halinei Tarasiuk este plăcerea de a povesti. „Țin minte, pe timpul colhozului, stătea în poartă și le priveai, iar ele mergeau și tot mergeau – unele la câmp, altele la fermă, altele la școală să aibă grijă de copii... Îți era mai mare dragul să le privești... ca la paradă... sau ca la o sărbătoare mare, ca de Paște... Ce frumusețe, ce minunăție! Iar lângă club, îți aduci aminte?... Lângă clu-u-b, maică-măiculiță, ce de flori – una mai frumoasă decât alta! Dar lângă biserică! Într-adevăr, alea de

lângă biserică erau mai în vârstă, însă ce mai conta – cămăși înflorate, strălucitoare de țițiu la ochii! Dar fustele! Dar șorturile și pieptarele! Doamne, ce frumusețe! Vă mai aduceți aminte, domnule ataman?... – *Cârciuma căzăcească*. (pag. 150).

Faptele unei vieți ticsite de neorânduială, din care intens apar suferința, durerea, iluzia unui adăpost viitor pe marginea supraviețuirii, atât de caracteristice sufletelor abandonate în lipsa lui Dumnezeu. În planul raporturilor dintre generații, preocupările prozatoarei sunt prelungite aprofundat, ca un alai de nuanțe proprii, și puse în rezonanță cu prezentul. Cu toate strădaniile, nu toți părinții pot oferi îndeplinire și adăpost în fața mizeriei, iar copiii doar prin ascultare, bună comportare și supunere necondiționată răsplătesc suferințele acestora. La capătul unui vâlguitor efort, de a se împlini în țara lor, mulți ucrainenii, chiar dacă nu au spirit de întreprinzători, părăsesc locurile natale, sărace în resurse, atrași de mirajul zărilor bogate ale lumii. Imaginativi și foarte sentimentali, ucrainenii emigrați, dacă nu se stabilesc aiurea, se adună în *comunități* solidare, însuflețiți de un puternic patriotism. „Olha oftă greu. Stătea pe dig și se uita cu atenție la insula vecină. Marea furioasă și neprietenosă se agita ușor. Valurile cenușii se ridicau din ce în ce mai sus, zdrobindu-se cu furie de malul stâncos. Căuta cu privirea barca lui Aristotel în clocotul apelor cenușii, chinuită de sentimente contradictorii. Uneori ea își dorea ca Aristotel să dispară cu tot cu barca lui, să se înece, să nu se mai întoarcă pe insulă, iar acest chin tăcut să se încheie în cele din urmă... Atunci, ea ar rămâne singură și i-ar aduce din Ucraina pe băieții ei și ar începe o viață fericită în mijlocul plantațiilor de măsline. – *Insula tăcerii de iarnă*. (pag. 55).

Personajele la Halyna Tarasiuk sunt nefericite și permanent la strâmtoare. Prozatoarea accentuează îndrăzneala de a regreta a omului care înțelege că obiceiurile, lucrurile obișnuite nu mai au sinceritatea lucrului inițial, sunt egoiste, defensive, suprimă energiile celui care acționează diferit. „Ți-e silă să te gândești pe câți incapabili i-a făcut să intre în rândul oamenilor, i-a făcut scriitori și oameni de știință, la urma urmei, le-a dat o bucată de pâine cu unt. Dar acuma, când el nu maaie este nici redactor la revistă, nici secretar la Uniune, nici deputat, ci, pur și simplu, un scriitor de rând, ei toți se prefac că el nu există și nici că a existat vreodată.” – *Triunghiul bermudelor*. (pag. 121).

Ignoranța este o supapă, un argument prin care se prelungesc în mod hotărât excesele. Atunci când se întâmplă, sfărâmă concesiile și adâncesc până la încheșurare vederea delicată a sufletului. „Băiatul căzu și lovi cu pumnul mic asfaltul tare, le striga celor care tot treceau cu mare viteză, și treceau în frumoase mașini, atât de ghiftuiți, atât de nepăsători, atât de... – O să vă omor! O să vă omor! O-o-mor!... Dimka a plâns în hohote până nu s-a scurs din el, odată cu lacrimile, și disperarea. Însă ura furioasă și greața față de lumea nemernică și rea nu-i trecuse, ea doar împietri, parcă se afundă ca un bolovan în sufletul bun al lui Dimka. Și parcă înstrăinându-se și înspăimântându-se de el însuși, Dimka se așeză lângă mămica lui, îi așeză capul cu părul răvășit pe genunchii săi și se apucă să aștepte dimineata. Nu se gândea la nimic, nu aștepta nimic.” – *Singur pe centură*. (pag. 21).

Schimbările prin care trece lumea deprimă, agravează, deteriorează relațiile, omul nu se mai ajută de adevăr, se avântă în impas, în descurajare, în tulburare, într-un vârtej care pulverizează prezentul, în viața care nu mai are slavă de când nimeni nu mai seamănă cu iubirea. „Pentru prima dată în viață nu-i venea să intre în propria casă, pustie și întunecoasă. O oprește să intre disperarea, spaima. În ea se petrece ceva de neînțeles, parcă-și pierdea mințile... Se suci inconștientă, trânti ușa și porni cu îndârjire îndărăt, ieși pe poartă, se îndreptă spre capul uliței, unde se pierdea zgomotul mașinii. Fugea de casa ei pustie, de viața ei – alerga tot mai repede și mai repede, până deveni ușoară, aproape imponderabilă, ca fetița scăldată de lumina transparentă a lunii, nemaipomenita fetiță, pe care o pictase cândva Mykola pentru ea.” – *Sofia cea nemaipomenită*. (pag. 48).

În literatura ucraineană, femeia a dobândit destul de devreme o brumă de prestigiu, fără mari fluctuații: dărzenie, aer decis, calmul sufletelor trecute prin multe interdicții, umilințe, primejdii insultătoare, dorințe obscure, veselii veștejite. În povestirile și nuvelele sale, Halyna Tarasiuk descrie femeia, animând, cu precădere, dorința de a se menține într-o lipsă de risc ori în funcție de natura relației în care se găsea, la acea dată, cu realitatea. „La început am vrut să schimb lumea prin Cuvânt și să creez, pe pământ, o altă realitate. Dar e o prostie de Sisif. Pur și simplu există două lumi paralele: lumea ideilor și lumea oamenilor. Precum două maluri ale cursului unui râu pe nume Viață. Am pierdut planetara iluzie de a schimba lumea și m-am agățat cu dinții de un pai subțire – iluzia de a-mi crea propriul balon de săpun și să mă sălășluiesc în el.” – *Zbor cu Serafima*. (pag. 24).

Liniștea rodnică, înmiresmată la care visează de veacuri națiunea ucraineană este încă pe un drum în curs de lărgire, îmbietor, dar prea abrupt pentru a fi prielnic ieșirii zorite din deznădejde. Spiritul național se reflectă doar prin acțiuni pragmatice. Oamenii nu mai au în ei viu, clar, acel jăratic de la începuturi, de la facerea lumii, al obârșiiilor care l-au zămislit. Spaimele germinează osândă, tortură și tensiuni sufletești cu foșnet șters de rostire fără niciun remediu, ca muțenia crispată, ferecată în beznele din care se plămădește coborârea în panică. „L-a găsit într-o zi de Crăciun, în scara rece și murdară a blocului în care locuia. Stătea ghemuit printre caloriferele reci și decojite, avea ochii triști, dar inteligenți și o privea cu atâta amărăciune și durere, încât Eleonora Moiseivna s-a împiedicat din cauza acelei priviri. Nesciind ce să facă, a rămas pe loc și l-a privit îndelung. Mirosea urât, la fel ca toți boschetarii, însă, dincolo de mizerie și o delăsare fără margini, avea ceva nobil în el. Se vedea că, într-adevăr, l-a ajuns necazul” – *Jake și Spiridon*. (pag. 130).

Balansul tentațiilor, îndemnurile fără limbaj, deșertul fară prestigiu, de nivel jos al comentariilor fără ocoluri și călduroase aventuri, sunt firele transparente din care se țese atmosfera și aventura sumară a povestirii *Vine arhiducele*. Nu există soartă ori destin, crede prozatoarea, în care să se împiedice omul hotărât, ferm, având mereu la vedere, în vedere, o cale să-și îndeplinească datoria, dorința. „Bărbatul a fost chemat «sus», unde i s-a propus o funcție importantă în capitală. Atât de importantă încât, la început, s-a pierdut cu firea, deși se aștepta la asta. A acceptat fără nicio bucurie, doar cu o ură înflăcărată și cu o sete mare de răzbunare, pe care le simțea ca pe un nod în gât. În sfârșit! În sfârșit va avea ocazia să se răfuiască din plin cu dușmanii săi... Acum o să o aibă din nou pe Inha.” „Răscolit de flacăra presimțirilor marilor schimbări”, acoperă, remarcabil, resemnarea cu neliniștea fără armistiții, după o succesiune obositoare de sondaje intime, în răsăritul incomunicabil ale străfundurilor umane, unde aspirațiile se activează doar la vibrația care le situează dincolo de vocile obsesiei. Recuperată abilitatea de a stârni cu avânt, ferm, resursele răzbunării,

nebufonizată în ironii și uitare, sunt conectate la starea de veghe a ființei minții, mereu închipuită, stârpind nedreptățile și umilințele la care personajele sunt supuse. În volumul de nuvele și povestiri „Dama ultimului cavaler” de Halyna Tarasiuk, publicat la editura RCR Editorial și tradus remarcabil de Corneliu Irod, Maria Hosciuc și Mihai Hafia Traista, cu o prefață lămuritoare de Mihaela Herbil și postfață de Mihai Hafia Traista, ambianța nesfârșitelor dispute are rădăcini adânci, prin recurgerea consecventă la diverse forme de subtil inventat, reprezentativ, când substanța unificatoare a limbajului asemănărilor are mijloace să controleze răspândirea cu brutalitate voită a defăimării. Familiar, degajat ca într-un protocol al rostirii, fără complicații consensuale, Halyna Tarasiuk împământenește prin scrisul său o naturalețe plină de mobilitate care-și extinde meritat amprenta pe climatul literar.

Traian CHIRICUȚĂ

Lesea UKRAINKA

Deasupra mării

(Nuvelă)

(Continuare din nr. 45)

În depărtare se zări un domn într-un costum englezesc deschis la culoare, cu o șapcă de jocheu și cu o cravașă în mână. Mergea cu același mers la modă ca domnii de la hotelul „Rossia”. Nu puteam să-i disting fața, deoarece era încă destul de departe.

– Atunci, cu atât mai mult la revedere! am spus eu, trăgându-mi mâna.

Alla Myhailivna nu mai insistă să rămân, aproape că nici nu se uită la mine luându-și la revedere. Stătea într-o postură mândră, cu capul ridicat la fel ca în portretul pe care îl văzusem la ea și expresia feței era aceeași, doar că pe fundalul roșu-aprins al umbrelei și al pălărioarei părea și mai „țigănească”.

Domnul se apropia de intrare, fluturând nepăsător din cravașă. Eu m-am îndepărtat, dar nu am luat-o spre casă, cum îi spuseseam Allei Myhailivna și cum intenționasem. M-a atras marea. Ea se întindea în depărtare, nemărginită, liniștită, în delicate nuanțe roz. Tânjeam după acel calm trandafiriu, chiar aveam nevoie de el după oboseala acestei zile. Am coborât spre mare pe scările ce duc de pe faleză spre micul spațiu dintre așa-numitul „suar” și baia comunală. Acesta este singurul loc din lalta unde poți sta direct pe nisip și nu pe bancă și unde poți să vezi cum valul se împrăștie pe țărm fără a se sparge de zidul falezei sau de pietrele uriașe, așezate intenționat de-a lungul fundației pentru a o proteja de năvala mării. Este singurul loc în care, chiar și în „sezon”, poți petrece măcar cinci minute în singurătate.

Soarele se ascundea deja după munți, deși era încă devreme. Orașul era acoperit de umbra prelungă a munților, doar o părticică îngustă de țărm din fața mea mai strălucea în lumina ultimelor raze de soare. Platoul din depărtare, de dincolo de dig¹, cobora pe mare ca un nor albastru-închis și totul se întuneca, se întuneca... Pe suprafața trandafirie a mării străbăteau scânteii ba aurii, ba albastrii, transformându-se, pălind și, odată cu ele, se stingeau și nuanța de un roz pal. Abia dispăru culoarea trandafirie, că vântul suflă pe neașteptate, valul plesni mai zgomotos, părticica luminată a țărmului se întunecă, umbra alergă repede către largul mării, care se acoperi de creste mărunte și albe. Apoi, la fel de repede, crestele și vântul dispăru, iar marea redeveni calmă, netedă, cenușie ca aripile unui porumbel. Amurgul de vară coborî brusc, fremătă și se liniști din nou. Departe-depart, chiar la orizont, scânteia o lumină – reflexia soarelui; pentru lalta, soarele apuse deja, dar pentru stepa de dincolo de laila² el încă strălucea. Încă o clipă și orizontul va deveni voriu, încă o clipă și luna va ieși solemn din mare și va așterne spre țărm o cărare largă, aurie, străvezie, o puzderie de stele strălucitoare se vor ridica deasupra munților și vor aluneca sclipind în urma lunii, în depărtare, recunoscându-i parcă puterea magică. Așteptam acea clipă, acea calmă, maiestuoasă și triumfală sosire a astrilor cerești...

„Ta-ra-ra-bum-bi-a!” – răsună brusc ca un tunet fanfara din parcul orașenesc, sunetul ei făcându-și loc prin vuietul de voci și pași omenenești. Am tresărit ca trezită din somn. Acolo, atât de aproape de mine, deasupra zidului de piatră al scuarului, forfoteau numeroși oameni ce se vânzoleau, dorindu-și mângâiere, agitație, copii, – iar eu încă visam la mici bucurii liniștite! Zadarnic vis!

M-am ridicat și am vrut să plec acasă, când deasupra scărilor s-a auzit vocea Allei Myhailivna. M-am oprit în umbra băii, nedorind să mă întâlnesc cu ea. Îi puteam vedea limpede figura în amurgul transparent al serii de vară. Ea stătea ținându-se de brațul lui Anatol și lovea cu umbrelela zidul de piatră. Fața lui Anatol mi-era acum perfect vizibilă. Dintr-un motiv oarecare, în mintea mea încolțise ideea că el ar fi trebuit să fie mai frumos, decât îl vedeam acum. O față netedă obișnuită... Când vedem în tablouri astfel de chipuri, spunem că sunt pictate prost, în manieră artificială, de parcă ar fi decupate din carton și lăcuite. Cu toate acestea, astfel de chipuri se întâlnesc în realitate foarte frecvent. Ei amândoi, Anatol și Alla Myhailivna, stăteau foarte aproape unul de altul, el îi apăsa cu cotul mâna trăgând-o spre el, iar ea atingea cu pălărioara șapca lui de jocheu.

– Așadar, ce-ați povestit despre mine cu Trapinskyi? Spuneți-mi numaidecât! l-am întrebat ea pe Anatol. Spuneți-mi, altfel vă arunc șapca în mare! zise ea încercând să-i apuce șapca de pe cap, dar el îi prinse mâna.

– Aha, iată că sunteți prizonieră! Dar victoria mă face să fiu bun: aș putea să nu spun, dar totuși spun. Eu și Trapinskyi am făcut pariu că nu veți îndrăzni să cântați singură cu mine: „Stăm singuri, în tăcere...”

– O! Eu nu voi îndrăzni? Aș cânta imediat, dacă nu am fi pe stradă.

– Vă cred pe cuvânt, să mergem în parc, pe o alee lăturalnică.

– Să mergem!

Cei doi trecură grăbiți strada spre parc.

La vreo două zile după acea seară, stăteam pe balcon, în parcul orașului, în cazinou, și citeam. Dintr-odată, cineva mă strigă pe nume. M-am uitat în jos. Alla Myhailivna îmi făcea cu mâna.

– Haideți la mine! Lăsați naibii ziarele alea, veniți și salvați un suflet de om!

– Pe cine să salvez? Cine moare? am întrebat eu.

– Pe mine să mă salvați! Mor de plictiseală! În vocea domnișoarei se simțea o notă de nervozitate.

Am coborât la ea. Apropiindu-mă de ea, am observat de îndată că e oarecum iritată, având o privire neliniștită. Ținea în mână o frunză mare de magnolie și o rupea în bucățele; umbrelela deschisă zăcea pe pământ.

– De ce vă plictisiți atât de tare? am întrebat-o salutând.

– Dar ce să fac? Ce distracții există aici, în fundul ăsta de iad, unde câinii mor de căldură, iar oamenii de plictiseală?

– Oare dumneavoastră nu v-ați găsit o distracție?...

– Vorbiți despre Anatol? Să-l ia dracu’! Am s-o rup cu el.

– Ar fi trebuit s-o faceți demult! am remarcat eu, dar domnișoara a continuat fără a asculta ce spun:

– Ce credea el? Știți ce mi-a spus ieri, când am refuzat să merg cu el la Ucean-Su³? Spuneți dumneavoastră, e posibil ca o fată cumsecade să meargă singură cu el în munți?

– Dacă mă întrebați pe mine ce cred... am început eu, dar domnișoara mă întrerupse din nou:

– Desigur, nu am vrut și nu m-am dus; atunci el s-a înfuriat și a izbucnit: „Cu voi, <damele din lumea bună>, e pură plictiseală – o infinită tăgădnare! Nu sunteți nici caste pe deplin, nici dezvățate, totul e cu jumătate de măsură”. Exact așa s-a exprimat: „dezvățate”! Nesimțitul! Drept cine mă ia?

– Ascultați, Alla Myhailivna, n-o să vă țin morală, pentru că, oricum, n-o să mă ascultați, voi spune doar că e mai bine să lăsați revanșa aceea pentru franțuzoaice – nu se potrivește cu temperamentul nostru, al femeilor slave.

Alla Myhailivna tresări.

– Pentru franțuzoaice? Oare știți ceva? Ați auzit despre ea?

– Despre cine? m-am mirat eu.

– Despre mademoiselle Girod, franțuzoaica aceea roșcată. E roșcată ca focul și se îmbracă de obicei în verde.

– Am văzut o astfel de femeie, dar ce treabă aveți cu ea?

– Ieri Anatol a spus: „Mademoiselle Girod ar fi, probabil, mai curajoasă decât dumneavoastră, il n’y a que les françaises pour ces escapades là!” Probabil ați auzit asta. Spuneți-mi, cum vi se pare acea Girod? E adevărat că e urâtă ca moartea?

– Nu știu, nu m-am uitat la ea cu atenție. Apropo, Alla Myhailivna, aici e foarte cald. Nu mergem mai bine în sala de lectură?

– Ah, n-am văzut cum e acolo? Acolo e și mai rău, pentru că e și mai cald.

– Atunci, să mergem să ne plimbăm puțin prin parc.

– Pentru Dumnezeu! E așa o arșită! Abia am venit de pe munte, să merg iar acolo?...

– Păi, dacă nu vreți să vă plimbați, să mergem cu barca, azi bate vântul, sub pânze ar fi minunat!

– Să mă duc cu barca, și încă sub pânze? Alla Myhailivna dădu din mâini. Pentru nimic în lume! Mi se face rău imediat! Și, în general, nu îmi place „minunata” dumneavoastră mare; când mă uit cum se mișcă, parcă mi se face greață. Mi se pare că oamenii se dau în vânt după ea mai mult așa, de ochii lumii: Ah, marea! Ah, marea! Marea-n sus și marea-n jos! Dacă e s-o spunem pe cea dreaptă, e o apă și atât! Doar nu suntem amfibieni...

Începea să mă enerveze deja și această discuție, și căldura infernală, și mă gândeam cum să fug de Alla Myhailivna. Când, brusc, ea își schimbă tonul.

– Drăguța mea, porumbițo, hai să mergem să mâncăm o înghețată!

Spuse asta într-un mod atât de copilăresc, de sincer, încât supărarea mea dispăru.

– Bine, am acceptat eu zâmbind, doar că nu aici, în parc, e cumva dezgustător în mijlocul drumului.

– Nu, nu, vom merge la pavilionul de lângă mare, ar trebui să vă placă. O să vă uitați la minunata dumneavoastră mare, iar eu o să mă uit la oameni.

– Cine va vedea mai mult!...

(Va urma)

Traducere din limba ucraineană
de **Cristina SILAGHI (BUMBAR)**

¹ Digul este un zid ridicat lângă mare pentru a proteja faleza. (n.a.)

² Iaila este un lanț muntos care înconjoară lalta și o separă de stepă printr-o câmpie înaltă. (n.a.)

³ Ucean-Su este un pârau de munte cu cascadă în apropierea laltei (n.a.)

Mihai Hafia TRAISTA

DIN ISTORIA LITERATURII UCRAINE DIN ROMÂNIA

~ PERIODA INTERBELICĂ ~

(Continuare din nr. 45)

Hnat Porohivskyi (1988 – 1952)

Despre emigrația ucraineană din România, aflăm mai pe larg din volumul editat de Vadim Guzun *Hnat Porohivskyi: Asul Ucrainean al SSI* (Serviciul Special de Informații). În jurul brigăzii petliuriste conduse de Hnat Porohivskyi, s-a edificat emigrația militară ucraineană care s-a retras pe malul drept al Nistrului în toamna anului 1920¹.

„Cei mai mulți militari ucraineni acceptați în România au fost în centrele din Brașov, Făgăraș și Oradea Mare (...) Militarii ucraineni care au primit azil în România, în intervalul 1920-1921, inițial au fost internați în orașul Bălți, apoi au fost mutați în Vechiul Regat. În Brașov, unitățile ucrainene au fost întâmpinate de comandantul taberelor pentru refugiați, colonelul Moscu, și au fost repartizate în două puncte: Barăcile Bartolomeu și Cetățuia”².

Locotenent-colonelul Hnat Porohivskyi care avea să spună: „Eu m-am angajat și servesc interesele României cu tot devotamentul la care este capabil vreun om, fiindcă sunt ferm convins că, atât acum, cât și în viitor, interesele poporului ucrainean vor depinde mult de interesele și prosperitatea poporului român”, a fost comandant al celor două puncte în care au fost internați ucrainenii, iar, ulterior, și al celui de-al treilea, din Făgăraș. El reprezenta militarii în relația cu autoritățile.

În aceste tabere exista și viață culturală – emigranții învățau limba română, participau la activități sportive și religioase. Emigranții ucraineni erau deseori confundați cu rușii sau prezentați deliberat ca atare. În toamna anului 1921, când petliuriștii au fost mutați temporar în localitatea Hălchiu, în apropierea Brașovului, la un loc cu vrangheliștii, raporturile dintre cele două grupări nu au fost tocmai armonioase, generalul Cernov încerca să-i prezinte pe ucraineni, care se înțelegeau foarte bine cu cazacii de pe Don (conduși de generalul Ridvin), într-o lumină negativă. Drept urmare, atunci când s-a făcut internarea în Castelul Cetății, ucrainenii au cerut să fie cazați în sectoare separate față de *muscali*. Hnat Porohivskyi, considerat șeful tuturor emigranților militari din România, avea o relație excelentă cu comandantul Garnizoanei Oradea, Generalul Olteanu, cu episcopul, cu primarul și cu alte personalități din localitate. Astfel, activitățile culturale și educaționale au continuat³.

În anii '20-'30, printre localitățile cu un număr mai important de ucraineni figurau București, Ploiești, Brașov, Ghimeș, Vatra Dornei, Jurja, Piatra Neamț, Galați, Scutaru, Satu Mare, Techirghiol, Tuzla și altele. Organizați în echipe de muncitori, cu opțiuni republicane sau monarhistice, foștii militari s-au angajat în fabricile din Giurgiu, Barațcoș, Chimiș-Făget, Bacău.

„Reprezentarea intereselor cetățenilor ucraineni (ai unui stat fără teritoriu) la București a presupus și activitatea de asistență. Statutul filialei din România a Asociației Ucrainenilor de pe lângă Societatea Națiunilor a fost

prezentat Ministerului Afacerilor Străine la 8 iulie 1923. Scopul principal al organizației consta în promovarea intereselor emigranților, acordarea sprijinului material, moral și cultural, susținerea continuării procesului educativ, precum și în asistența intelectualilor proveniți din Ucraina”, aflăm din volumul mai sus amintit, editat de Vadim Guzun⁴.

Sediul Filialei se stabilea în București, iar conducera era asigurată de președintele Kost Mațievici, vice-președintele V. Trepke, secretarul Dmytro Ivașina (Herodot) – cumnatul colonelului Hnat Porohivskyi și contabilul Oleksandr Dolyniuk.

Într-un articol semnat de V.M. Vlasenko și O.V. Sapsai, apărut în „Sumska Starovyna”, dedicat lui Hnat Porohivskyi, aflăm că filiala din România a Asociației Ucrainenilor de pe lângă Societatea Națiunilor era condusă de profesorul-agronom Kost Mațievyci, jurnalistul Dmytro Herodot, scriitorul Ilko Havryliuk, juristul Denis Maier-Mihalskyi, generalul-maior Serhii Dalvih, ofițerii Oleksandr Dolyniuk, Iosyp Pșonyk, Vasile Trepke, Iakiv Ceaikivskyi și alții. Tot din acest articol aflăm că în afară de filiala sus-amintită, pe teritoriul României mai activau: Uniunea Femeilor Ucrainene Emigrante, Societatea Cântăreților „Duma”, Societatea Ucraineană de Economii și Împrumut „Zhoda” (Acor-dul), Societatea Foștilor Soldați ai Armatei UNR (Republicii Populare Ucrainene) și alte multe asociații locale din provincie⁵.

Obiectivele fixate de Simon Petliura în lucrarea sa *Часна українська еміграція та її завдання* (*Emigrația ucraineană contemporană și scopurile sale*), republicată de Academia Liberă Ucraineană de Științe din SUA în 1956, au fost valabile și pentru ucrainenii din România: „munca în numele idealului statal, organizarea de manifestări în fața comunității internaționale, implicarea în organizații științifice, în activitatea presei europene și în jurnalism, orga-

nizarea cursurilor și dezbaterilor pe teme ucrainene, lupta împotriva Rusiei Mari și Indivizibile, învățarea limbii poporului care le-a oferit ospitalitate (*pentru a-l cunoaște mai bine, pentru a ne cunoaște și înțelege mai bine*), studierea limbilor europene și organizarea activității de traducere, elaborarea de lucrări despre țara în care trăiau, cercetarea în arhive și biblioteci a materialelor referitoare la istoria Ucrainei, consolidarea morală și materială a militarilor internați în diverse tabere, având în vedere importanța unităților internate ca sursă de cadre pentru viitoarea armată, atât de necesară edificării statului ucrainean, protejarea studenților, lucrul cu reprezentanții minorităților-emigrante din Ucraina, editarea de cărți”⁶.

Despe viața și activitatea colonelului Hnat Porohivskyi a scris foarte mult fiica acestuia, scriitoarea Olha Andrici-Porohivska. Astfel, din articolul *Tatăl meu colonelul*, publicat în mai multe publicații ucrainene, dar și românești, mai cu seamă în cartea amintită mai sus *Hnat Porohivskyi: Asul Ucrainean al SSI*, aflăm că tânărul colonel Hnat Porohivskyi s-a remarcat în rândurile armatei contrarevoluționare în lupta împotriva bolșevicilor. Odată cu înființarea primului corp de armată ucrainean care urmărea obținerea independenței Ucrainei, el s-a încadrat în acesta. În lucrarea *Istoria Armatei Ucrainene*, el este menționat ca lider militar marcant.

Sub presiunea unităților bolșevice și fiind prea puțin sprijiniți de forțele de intervenție din țările occidentale, oștile lui Petliura sunt nevoite să se retragă. Astfel, în 1919-1921, colonelul Porohivskyi și camarazii săi au trecut printr-o perioadă grea în prizonieratul din Polonia. În ciuda condițiilor dificile din lagărele unde au fost internați (Lanțut și Dombiu) colonelul nu s-a lăsat copleșit de disperare, ci, dimpotrivă, își îmbărbăta tovarășii de luptă și le cultiva sentimentul național, organizând un ansamblu de cântece ucrainene, cor și orchestră. Acolo, în lagăr, ei au compus cântece, au scris poezii și alte creații literare și au pictat mai ales imagini care reprezentau satul ucrainean.

Însă nu au putut rămâne mult timp în Polonia, condițiile de iarnă erau grele și au apărut și epidemii. Astfel că în anul 1920, Hnat Porohivskyi, în fruntea unui regiment ucrainean, ajunge în România, traversând Munții Carpați. Începe, așadar, o nouă perioadă, nici aceasta nu tocmai ușoară – viața în emigrație.

Colonelul Porohivskyi este primit în audiență de Regele Ferdinand și primește azil politic. Monarhul României a manifestat o deosebită bunăvoință față de această oaste contrarevoluționară, obligată de împrejurările istorice să ceară adăpost.

Emigranții ucraineni au început să învețe limba română, care până atunci le fusese total necunoscută, și să-și caute de lucru, nevoiți adesea să învețe meserii noi. Mulți aveau înclinații artistice: printre ei erau și pictori, și poeți, mulți știau să cânte la bandură și, desigur, toți știau să cânte vocal. Pentru a se întâlni, se adunau la locuința unuia sau altuia, iar în cazul celor ajunși în București, cel mai adesea, la colonelul Porohivskyi care din anul 1923 se afla în capitală, unde se înființase Comitetul de Ajutorare a Emigranților Ucraineni, amintit mai sus.

La început, sediul Comitetului se afla în clădirea Misiunii Diplomatice a Republicii Populare Ucrainene din Calea Dorobanților, pe urmă s-a mutat într-o casă din Cartierul Căldărași, în str. Delea Veche 45. Imobilul mai există și acum.

„Comitetul desfășura o activitate importantă în domeniul culturii naționale. Foarte eficientă era menținerea legăturii cu Societatea „Prosvita” (*Iluminarea*) din Lviv, care pe vremea aceea, împreună cu întreaga Galiție, aparțineau Poloniei. Se ținea legătura cu editura, redacția și tipografia acestei societăți, de la care veneau prin poștă la Comitetul din București foarte multe cărți în limba ucraineană, aparținând atât clasicilor ucraineni (Taras Șevcenko, Ivan Franko, Volodymyr Vynnycenko, Iurii Fedkovyci ș.a.), cât și

¹ Vadim Guzun, *Hnat Porohivskyi: Asul Ucrainean al SSI*, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2013, p.21.

² Ibidem, p. 23.

³ Ibidem.

⁴ Ibidem, p. 25.

⁵ V.M. Vlasenko, *Do istorii OUN v Rumunii*, <https://history.sumy.ua/research/article/9158-vlasenko-v-sapsai-o-do-istorii-oun-v-rumunii-za-materialamy-arkhivnoslidchoi-spravy-h-porokhivskoho.html>

⁶ Guzun, op. cit. p. 26.

⁷ Ibidem, p. 43.

Aspectul actual al clădirii în care s-a aflat sediul Comitetului de Ajutorare a Emigranților Ucraineni

traduceri din alte limbi ale unor minunate cărți pentru tineret: Jules Verne, Jack London ș.a. Se primeau și cărți pentru copii – ediții de lux superb ilustrate. Prin „Prosvita” se primeau, de asemenea, manuale pentru studiul limbii ucrainene, reviste cu tematică socială și politică, reviste pentru femei, pentru lumea satelor, litografii de icoane etc. Toate publicațiile primite erau difuzate de Comitet abonaților ucraineni din București și din provincie⁷.

La sediul Comitetului aveau loc adunările generale ale ucrainenilor, diferite comemorări (Taras Șevcenko, Ivan Franko, Simon Petliura etc.), precum și serbări de Crăciun și de Paști. Cu timpul, având în vedere numărul tot mai mare de participanți, conducerea Comitetului s-a străduit să închirieze pentru ocazii o sală mai mare pentru serbări, unde, în afară de concerte, au început să se monteze de către amatori piese de teatru de autori ucraineni. Se recitau poezii aparținând unor poeți ucraineni, se cânta în cor sau cu soliști, se cânta la bandură”, scrie Olha Andrici, fiica colonelului.

Colonelul Porohivskyi s-a născut la 29 ianuarie 1888 în localitatea Dobra din regiunea Uman (Ucraina), într-o familie de agricultori. Studiile medii le-a absolvit la Kiev, după care a urmat o școală militară, iar în 1911 absolvă Academia Militară Superioară din Vladivostok. În timpul Primului Război Mondial a fost decorat cu Ordinul Sfântului Volodymyr – clasa a IV-a și Sabia de aur (Sabia Sf. Gheorghe). După ce a juns în România, s-a căsătorit, în anul 1928, cu Ita Margulus, originară din Delta Dunării, de la Chilia Nouă. După 5 ani, în 1933, li s-a născut primul și unicul lor copil, o fiică căreia i-au dat numele Olha.

În viața civilă, Hnat Porohivskyi a ocupat diferite funcții: a lucrat un timp la o societate de asigurări, a fost corespondent al unui cotidian românesc de informare pentru străinătate „Capitala”, în care se iscălea cu pseudonimul *Mircea Dobrescu*. În perioada 1923-1933, a publicat numeroase articole în revistele „Dnipro” (Niprul) și „Tabor” (Tabăra), care apăreau la Lviv, în editura „Do zbroii!” (La arme!) – lucrări cu caracter documentar, istoric și militar pe teme legate de problema ucraineană, în care milita fervent pentru independența Ucrainei.

Hnat Porohivskyi, Dmytro Ivașyna Herodot și soția sa Antonina au fost arestați de legionari, ajungând în beciurile Siguranței. Cu foarte mare greutate au reușit să lămurească situația, și cu sprijinul unui comisar pe nume Totoescu, bucovinean de origine, au fost puși în libertate, după ce li s-au cerut scuzele de rigoare⁸.

În anul 1944, în România, s-a instaurat dictatura militară a Mareșalului Ion Antonescu, care a lichidat mișcarea legionară. Pentru a evita distrugerea țării de către nemți, precum și în scopul redobândirii ținuturilor pierdute, România a devenit aliata Germaniei în războiul împotriva URSS.

În speranța că Germania le va reda patria pierdută și se vor putea întoarce într-o Ucraină în sfârșit independentă, mulți emigranți s-au înscris ca voluntari în Armata Română, care, împreună cu cea germană, pornea războiul împotriva bolșevismului.

În ziua de 22 iunie 1941, Mareșalul Ion Antonescu a dat binecunoscutul ordin: „Ostași, vă ordon, treceți Prutul!”. Însuflețit de speranța că va avea prilejul de a lupta pentru Independența Ucrainei, colonelul Hnat Porohivskyi a acceptat propunerea Statului Major al Armatei Române de a fi cooptat în calitate de consilier tehnic al acestuia.

„Au urmat apoi atâtea zile, atâtea luni în care l-am așteptat, presărate de permisiile atât de rare și de scurte în care îl întâmpinam cu lacrimi de bucurie. Prilejuri de bucurie erau scrisorile care veneau rar de la el, ca răspuns la noianul de scrisori din partea noastră, pline de dor și de rugăminți de a ne vedea cât mai curând.”⁹, își amintește fiica colonelului, scriitoarea Olha Andrici.

Pentru meritele sale din războiul antisovietic, colonelul Hnat Porohivskyi a primit următoarele medalii de la Guvernul Român: „Cruciada împotriva comunismului”, „Coroana României cu spade”, „Virtutea militară” și „Steaua României”.

În luna august 1944, Armata Roșie dădea deja lupte pe teritoriul României. Emigranții ucraineni erau foarte îngrijorați, temându-se de represalii din partea sovieticilor pentru că s-au refugiat în România și au militat aici pentru o Ucraină liberă și independentă.

La 23 august 1944, Regele Mihai I a încheiat Armistițiul cu Uniunea Sovietică, iar România a întors armele împotriva Germaniei. Deasupra emigranților se adunau nori negri. Comitetul a încheiat orice activitate. Din ce în ce mai speriați, ucrainenii stăteau tăcuți în casele lor, evitând să se întâlnească între ei. Se auzeau zvonuri teribile. NKVD-ul începuse să aresteze emigranți ucraineni. S-a declanșat o teribilă teroare împotriva emigranților ucraineni. Cei din conducerea Comitetului stăteau ascunși fiecare pe unde putea.

Mulți dintre cei arestați, activiști de seamă ai emigrației ucrainene, au pierit în lagărele de concentrare, mai bine spus au fost exterminați, puțini dintre ei întorcându-se în România, cam după zece, s-au mai mulți ani.

Unul dintre activiști, inginerul Dumitru Lințki, a fost împușcat în stradă, la Craiova, iar un alt lider din Comitetul Ucrainean, Vasile Trepke, în ciuda faptului că era bătrân și bolnav a fost arestat fără milă și dus la judecată în Uniunea Sovietică, unde, în scurt timp, a și murit. Un alt ucrainean, Ivan Ursenko, în momentul când au venit să-l aresteze, a încercat să se împuște, dar a dat greș, și atunci s-a aruncat pe fereastră de la etaj. Cu coloana vertebrală fracturată, a murit la spital. Alți ucraineni au dispărut. Colonelul Hnat Porohivskyi a ales să privească pericolul în față. A fost arestat pe 6 noiembrie, în ajunul mării sărbători sovietice – aniversarea „revoluției din octombrie”. Despre moartea lui, într-un lagăr de concentrare din Uniunea Sovietică, familia a aflat după mulți ani, prin anul 1958¹⁰.

(Va urma)

Saveta VĂRĂREANU

M-asemăn

M-asemăn cu pământul Cel sfânt și roditor Ce geme, cerând ploaie, Când soarele îl arde Și arșița-l usucă.	Eu murmur dragi cuvinte, Ca un izvor de munte Ce-și poartă apa vie Pe căi mai lungi, mai scurte, Pentru-a ajunge-n vale, În locuri dragi și sfinte.
M-asemăn cu pădurea Cea verde-n plină vară, Ce freamătă romantic Sub vântul cel de seară, Foșnindu-și dorul dulce De-a vedea ziua iară.	Mă simt un lan de grâne Cel sfânt și roditor, Valsând sub vânt și soare De viață dătător. Mă simt de dor-pădure, De viață-un izvor.
	Sunt sora lor și-acuma, Și când o fi să mor.

Ștefan TCACIUC

POETUL

Poetul este simbolul
Simbolurilor
Și acela, care-l va înțelege, în cele din urmă,
Se va convinge o dată pentru totdeauna,
Că viața este Cântarea Cântărilor,
Că Timpul este o metaforă,
Iar soarta este o oglindă fermecată.
Așadar, oameni buni,
Intrați în vârful picioarelor și cu capul descoperit
În lumea simbolului simbolurilor,
Precum într-un lăcaș sfânt,
Și binecuvântați în gând numai ceea ce este
Nemaivăzut și nemaiauzit.

Traducere din limba ucraineană
de Saveta VĂRĂREANU

Nadia HAVRYLIUK

* * *

În palma cerului văd liniile vieții.
Și între ele, copile drag, e și a ta.
Nu te căzni s-o cauți și unde e nu întreba.
E-n spuza bolții înstelate, în oamenii cetății.

Orizontu-i tras cu tuș, linia-i neagră,
Dar frunza iar va crește tremurată,
Totul va-nflori mănos, de rod se va umple –
Și va sătura cu lumină flămânda lume.

Totul după rânduială. Astăzi și-n timpul cel scurs.
Inima mea n-are somn – se tot uită în sus.

Traducere din limba ucraineană
de Corneliu IROD

⁸ Ibidem, p. 46.
⁹ Ibidem, p. 47.

¹⁰ Ibidem, p. 58.

Corneliu IROD

Un japonez la Sulina

(Din ciclul Alte CHIXURI)

N-o spun nici ca să mă laud, nici ca să stârnesc invidii, ci în contul unor plăcute amintiri. A fost o vreme, când, împreună cu soția, iar mai apoi și cu fiica noastră, o parte din concediu ne-o petreceam în Delta Dunării – 26 de ani, an de an, la Sfântu Gheorghe, iar după aceea – din varii motive: schimbare de decor, aprovizionare mai bună, marea ceva mai aproape, dar și din alte motive – încă alți 5 ani la Sulina. Însă, din păcate, de 17 ani n-am mai fost în Deltă. Și tare m-aș mai duce! Dar de, ce să-i faci? Bătrânețe – haine crețe... (vorba prietenului meu Gheorghe Tomozei; în iarna lui '83, am fost și cu el la Sfântu Gheorghe, în februarie. Aveam de scris ceva despre „Iarna în Deltă”, și am găsit o vreme de luna mai...).

În 1971, când ne-am început vacanțele în Delta Dunării, la Sfântu Gheorghe, pentru casă și masă, mai exact două mese exclusiv din pește, „scursanții” (așa îi numeau localnicii pe turiști, stâlcind cuvântul ucrainean *ekskursant*) plăteau 12 lei pe zi de persoană. Dar ce însemna suma de 12 lei? Iată pentru comparație: o franzelă costa 2,50 lei, iar un pachet de țigări „Snagov”, 8 lei. Așa că 12 lei era incredibil de ieftin, nu?

În primul an, am stat două săptămâni la Vasea Carpov, pescar de mare, dascăl la biserica din sat, bețiv, dar om foarte cumsecade, în comparație cu Cristina, nevasta lui, care nu era nici prea cumsecade, nici prea gospodină și, pe deasupra, la ei ne mâncau puricii. De aceea, în anul următor ne-am cazat chiar la vecinii lor, la Maria și Matei Varenic, oameni deosebiți: Matei era și el pescar de mare, iar Maria, o gospodină grozavă, iar de purici la ei nici vorbă! De aceea am și venit la ei în fiecare vară, timp de 25 de ani și niciodată n-am stat mai puțin de trei săptămâni.

În cei 26 de ani în care ne-am petrecut o parte din vacanțe la Sfântu Gheorghe, am fost martori sau chiar participanți la unele momente nu numai memorabile, ci de-a dreptul istorice.

La început, în primii 10-12 ani, în Sfântu Gheorghe, nefiind nicio fântână, apa din Dunăre era folosită la toate: apă de băut, de gătit, de spălat, de udat grădina ș.a. Abia prin 1981 sau '82, s-a construit o stație de filtrare și tratare a apei, și toată lumea și-a tras apă curentă, adică o cișmea în curte.

Între sat și malul mării se întindea un adevărat deșert – dune înalte de nisip dogoritor. Într-o bună zi – cred că era în 1975 sau 1976 – un excavator puternic a nivelat dunele și a început săparea câtorva canale, patru, pare-mi-se, de la Dunăre spre farul nou, adică paralel cu malul mării; erau late de vreo opt metri și adânci cam de doi, iar apa adusă din fluviu a făcut minuni: în câțiva ani, întinderea dintre sat și mare s-a umplut de vegetație; erau, ce-i drept, buruieni și iarbă roscată pricăjită, tufe pitice de câtină albă și mărăcinișuri, dar nu mai era întinderea cu dune de nisip, ba chiar ieșiseră vacile oamenilor la păscut. Și chiar dacă în timp canalele au secăt, vegetația a rămas până-n ziua de azi.

Cele patru canale fuseseră săpate de Șerban Marin, un băiat simpatic (cred că avea vreo treizeci de ani) și excavatorist priceput. De aceea după terminarea celor patru canale, Direcția de îmbunătățiri funciare, al cărei salariat era, i-a încredințat o lucrare și mai importantă: săparea canalului Sfântu Gheorghe-Sulina – lat de 12 metri, adânc de 3-4 metri și lung de 32 de kilometri. Un băiat de toată isprava! A stat câțiva ani în gazdă la Matei Varenic. Între Șerban și Dorina, fiica gazdei, se înfiripase o poveste de dragoste, și toată lumea era sigură că cei doi se vor căsători. Însă evenimentul n-a avut loc dintr-un motiv, pe care nu vreau să-l dezvălui, pentru a nu întina memoria unor oameni dragi.

În 1978, canalul Sfântu Gheorghe-Sulina era gata. Se afla la vreun kilometru în amonte de sat, perpendicular pe Dunăre. Pământul și nisipul excavat înălța cele două maluri, formând un fel de diguri, care s-au acoperit curând cu vegetație – stuf, iarbă, tufe de răchită și câtină, ciulini

argintii și vineții. Pe digul dinspre sat treceau vitele la pășune. La acest canal veneam foarte des cu soția la o partidă de pescuit.

În august 1980, ne aflam iarăși la Sfântu Gheorghe pentru trei-patru săptămâni. Într-o după-amiază, eu și Genoveva dădeam la pește în noul canal Sfântu Gheorghe-Sulina, iar Maria, care încă nu avea trei ani, se juca cu lopățica și căldărușa în nisipul din spatele nostru. Era o zi toridă, și peștele, se-nțelege, nu prea cădea la undiță. La un moment dat, fetița ne-a întrebat: „Ce e asta?” – arătându-ne o ciupercă albă. „E o ciupercă. Unde ai găsit-o?” – am întrebat noi, recunoscând ciuperca de bălegar. „Acolo. Sunt multe.” Abia atunci am observat că spre stânga noastră, pe digul canalului, se vedea un adevărat covor de ciuperci albe. Și cum pește nu se prindea, am umplut o sacoșă mare cu ciuperci și am plecat acasă. „E normal să fie ciuperci aici, – a conchis Genoveva, – că doar pe aici trece zilnic cireada de vaci.” Localnicii însă nu dădeau nicio importanță acestor ciuperci, probabil, considerându-le otrăvitoare. Iar noi, întorși acasă, am spălat ciupercile, și Genoveva se pregătea să facă o tocăniță. „Să nu fie otrăvitoare...” – îndrăzni Matei s-o prevină pe Genoveva. Iar când a văzut că ea a pus câteva ciuperci pe plită și i-a dat fetiței să mănânce, s-a speriat de-a binelea. Dar când tocănița fusese gata, iar noi am mâncat cu poftă și n-am pățit nimic, au îndrăznit și gazdele noastre, Maria și Matei, să guste.

Vestea că pe digul canalului nou sunt ciuperci comestibile s-a răspândit repede. Mai întâi Agafia, vecina de peste drum, a venit să ne ceară amănunte, după care le-a spus noutatea celor vreo zece „scursanți” bucureșteni găzduiți la ea. Aceștia au dat fuga la canal, au umplut câțiva saci cu ciuperci și cu „pasagerul” de noapte au plecat la Tulcea (în acei ani, la București, kilogramul de ciuperci costa 24 de lei).

După descoperirea fetiței noastre Maria și până-n ziua de azi, la Sfântu Gheorghe se mănâncă ciuperci (în sensul exact al termenului...).

Am lăsat la urmă o frumoasă întâmplare, petrecută în a doua vară a venirii noastre la Sfântu Gheorghe și despre care am mai scris. Este vorba despre pescuitul la carmace a sturionilor în Marea Neagră. Brigada de pescari de mare era compusă la Sfântu Gheorghe din 15 bărci mari, mahune, a câte trei oameni în fiecare barcă. Ieșirea în larg se făcea la ora unu noaptea de la „brigadă” (adică de la căsuțele de pe malul celălalt al Dunării, vizavi de sat). Mahunele erau remorcate de un barcăz. De prima barcă, legată de vas cu un odgon lung, se prindeau în V și tot cu odgoane lungi două rânduri de câte șapte mahune, încât brigada plecată la pescuit părea un șir de cocori. Astfel ieșeau pescarii în larg, dincolo de cele 12 mile ale apelor românești, unde își aveau „sculele”, carmacele adică.

Îmi doream să asist și eu măcat o dată la pescuitul sturionilor, dar când i-am mărturisit lui Matei această dorință, el mi-a răspuns temător că nu se poate, că e periculos, că eu nu am aprobare să ies în apele internaționale ale mării, adică să ies din țară, că pescarii au, și-apoi, m-ar opri grănicerii ș.a.

Într-o zi, m-am întâlnit cu Vasea Carpov, vecinul, cel la care locuisem în primul an, și nu știu cum venise vorba (ba știu!) că aș vrea să văd cum se pescuiește la carmace. „Păi, hai cu noi, dom' Cornel, că am rămas în barcă numai eu și Chiril, că Mitea e bolnav.”

(Am aflat mult mai târziu de ce mă refuzase Matei: de teamă, ca orice Stan Pățitu. Cu ceva vreme în urmă, el făcuse un an de pușcărie. Nevinovat. Îl suplinise o lună pe cumnatul lui, gestionar la magazinul din sat. În acea lună a venit controlul și a constatat o lipsă în gestiune. Matei se știa nevinovat, știa că nu furase, dar lipsa era lipsă. Degeaba a bănuit că îl înșelaseră cei care făceau aprovizionarea magazinului, pentru că nu putea dovedi acest lucru. Așa că bietul Matei, altfel un om foarte cumsecade – și lucru rar la pescari: marea lui pasiune era cititul, mai ales a

romanilor – s-a ales cu un an de închisoare, iar acum sufla și-n iaurt.)

Am plecat, deci, în larg cu Vasea și Chiril. Era trecut de unu noaptea. Barcăzul remorca cele 15 mahune, în care pescarii se și culcaseră pentru un somn de mai bine de trei ore. Pe mine Vasea m-a sfătuit să stau și eu culcat, ca să nu atrag atenția grănicerului din gheretă. „Da' ăla doarme dus!...” – râse Chiril. Am stat culcat în barcă până dincolo de vărsarea fluviului în mare. Apoi m-am așezat pe capacul lăzii (ambele capete ascuțite ale mahunei erau transformate în lăzi cu capac, în care pescarii țineau tot felul de lucruri și unelte: două harpoane, pistolul și cutiile cu rachete de semnalizare, pelerinele de ploaie, o pernă umplută cu cârpe ș.a.). Priveam curios în jur, dar nu se vedea mare lucru: cerul spuzit de stele și apa neagră a unei mări destul de liniștite. Abia când începuse să se crape de ziuă, se zăreau cele câteva bărci din față, cele din spatele bărcii noastre, barcăzul și întinderea nesfârșită de apă. Iar când orizontul se înroșise înaintea răsăritului, pescarii începură să se trezească. În fiecare mahună scăpărau chibrituri și se aprindeau țigări. Deodată, barcăzul scoase un semnal răgușit, pentru a anunța pe cei din ultima mahună, după cum mi-au explicat Vasea și Chiril, că ne apropiem de „scula” lor și, deci, va trebui să se desprindă din „șirul de cocori”. Atunci am observat în stânga noastră un rând nesfârșit de pari, înfiți în plute mari cât dovieacul și legați între ei de o funie pe care se înșirau plute mai mici. Distanța între pari era cam de 15-20 de metri. Capătul celălalt al șirului de pari care se unduia pe marea liniștită nu se vedea. Vasea mi-a spus că fiecare barcă își are „scula” ei. De funia care se vede plutind pe suprafața apei, din jumătate în jumătate de metru, pe sfori de 70 de centimetri, sunt legate carmacele, adică niște cârlige precum cele de undiță ca formă, dar mult mai mari și foarte ascuțite, fabricate din oțel suedez.

– Înseamnă că fiecare sculă are mii de cârlige sau carmace, cum le ziceți voi? – fac eu repede o socoteală și mă mir.

– Păi, sigur.

– Și ce momeală puneți, fraților, în atâtea mii de cârlige?! – nu încetez eu să mă mir.

Vasea și Chiril izbucnesc într-un hohot de râs aproape batjocoritor.

– Ce momeală, dom' Cornel? Nicio momeală!

– Și ce, – continui eu din ce în ce mai nedumerit, – peștele e prost să înghită cârligul gol?!

Pescarii iar râd, înveseliți de întrebarea mea, care, desigur, li se părea prostească.

– Peștele înghite cârligul numai când te duci dumneata să pescuiești la undiță. Aici, peștele se joacă, se hârjonește și, din neatenție, se agață în carmace. Că doar ai văzut ce ascuțite sunt. Oțel suedez, dom' Cornel!

Bărcile din spatele nostru se tot desprindeau câte una, fiecare la „scula” ei. După vreo oră, ne-am desprins și noi de cele patru mahune din față. Distanța dintre „scule” era mare, încât nu se vedea de la una la alta.

Chiril a potrivit mahuna cu botul perpendicular pe sculă, adică pe funia cu carmace, iar Vasea Carpov a scos din lada din față harponul, adică un fel de sulită cu vârful metalic ascuțit, pe care se aflau câteva gheare întoarse invers; de coada harponului era legată o funie, pe care Vasea a prins-o de inelul lăzii. Apoi a scos o bătă zdravănă, un căuș și, în sfârșit, o pernă soioasă, umplută cu cârpe. A așezat perna pe vârful din față al bărcii, și-a potrivit burta pe acea pernă și, aplecat cu capul în jos, încerca să vadă dacă s-a prins ceva, adică sălta puțin cu ambele mâini de funia sculei, pentru a simți, dacă în carmace atârna vreo captură.

Scula era lungă cât vedeai cu ochii, mahuna, condusă din vâsle de-a latul de Chiril, avansa încet, iar Vasea, aplecat peste botul bărcii, tot trăgea de funia sculei, verificând, dacă în carmacele care atârnav de ea s-a prins vreun pește. Din capătul opus al mahunei, așezat pe capacul lăzii, eu urmăream cu sufletul la gură munca celor doi pescari, așteptând,

desigur, ca și ei, ca din clipă-n clipă să apară prima captură. Dar scula, verificată metru cu metru, era goală.

După vreo două sute de metri, cei doi pescari au făcut schimb de locuri.

– Ia, cumetre Chiril, – zise Vasea, – lasă-mă pe mine la vâsle și treci la carmace, că poate dumneata ai mai mult noroc.

Cu cât avansa mahuna de-a lungul sculei și în carmace încă nu era prins niciun pește, eu mă dezumflam și-mi scădea încordarea așteptării. După o jumătate de oră, pescarii au făcut din nou schimb de locuri. Aplecat peste bord, Vasea tot salta de funie, când deodată strigă:

– Este! – și trase mai sus de funie.

Chiril înhăță harponul cu o mână, iar cu cealaltă trăgea și el de funie. M-am ridicat în picioare și am văzut că la suprafața apei a apărut spinarea unui pește mare. În aceeași clipă, l-am auzit pe Chiril spunând dezamăgit:

– A-a, e un porc... Hai, sus cu el! Da' văd că nu s-a înecat.

Și împreună cu Vasea au tras în barcă un pește de vreun metru și jumătate.

„Ce porc o fi ăsta? Și cum să se înecă un pește?!” – mă miram eu.

Iar Vasea, de parcă mi-ar fi ghicit gândurile, se așeză obosit, își aprinse o țigară și mi se adresă, dezamăgit și el:

– Vezi, dom' Cornel? În loc de pește, am prins un delfin...

Se mai întâmplă, ce să-i faci?

– A, e delfin?

– Da. Îi zice și porc, pentru că-i gras.

– Și ce faceți cu el? – încep să mă interesez, când am aflat că e delfin. – De ce nu-l eliberați în mare, că doar...?

– Cum adică să-l eliberaăm? Îl predăm la cherhana. Pentru săpun. Și ni se adaugă și nouă câțiva lei la normă...

– Cam câți?

– Păi, vreo zece, că ăsta n-are valoare.

– Vindeți-mi mie delfinul, – zic eu hotărât. – Și vă plătesc mai bine, decât cei zece lei, care vi s-ar adăuga la normă.

– Păi, ce să faci cu el, dom' Cornel?

– Treaba mea. Uite, vă dau 25 de lei și o sticlă de vodcă.

În sacul de sport, pe lângă hanorac și două sendviuri, aveam un pachet de țigări „Carpați” și două sticle de vodcă. Scot una și o bancnotă de 25 de lei și i le întind lui Vasea Carpov. Văzând sticla de vodcă, el n-a rezistat ispitei: a luat băutura și banii, i-a zâmbit lui Chiril, și amândoi m-au privit cu un fel de dispreț, adică: uite un fraier care dă atâția bani și o sticlă de vodcă pe ce? Pe un porc de mare, care nu valorează mai nimic.

– Deci, delfinul e al meu, da? Ei, acum hai să-l aruncăm în mare.

Cei doi pescari iar s-au uitat la mine ca la un prost, dar au văzut că sunt foarte hotărât în ceea ce spun și s-au conformat. Nu fără un efort considerabil, ajutați puțin și de mine, au reușit să prăvălească trupul greoi al delfinului peste bordul mahunei. Animalul a căzut cu plescăit puternic, s-a scufundat și a dispărut.

(Va urma)

Vasyl S. STEFANYK

PORTRETUL

Era ca și când deasupra capului său un porumbel își întindea aripile albe, de parcă din spatele aripilor sale albe se întrezărea cerul albastru...

Un fotoliu mare îl îmbrățișa pe bătrânul domn. Capul i se legăna precum o creangă bătută de vânt, iar și iar, fără oprire. Buzele se mișcau întruna. Măinile îi tremurau, nu voiau să se țină de nimic.

– N-am nicio vlagă..., niciun pic de căldură, doar frig în oase. E timpul, of, e timpul! Trupul miroase a pământ, trage spre pământ...

Luleaua s-a stins. Și-a adunat toate puterile pentru a o reaprinde. Aceasta se zvârcolea de parcă ar fi fost vie, aluneca printre degete, fugea de parcă se surescita. Iar muștiucul zglobiu îi tot ieșea dintre buze ca o frunză de toamnă căzută într-o apă năvalnică.

Doar fotoliul stătea neclintit, precum o pasăre tânără și viguroasă care îl ținea pe bătrân pe aripi.

– Veșnică pomenire, Doamne miluiește, și groapa, și bum!, buf! Și asta a fost tot...

Razele roșii ale soarelui s-au repezit prin fereastră în ajutor, ca să adune toate forțele la un loc.

Portretul și pianul s-au înroșit. Se uită spre ele și se cutremură pe de-a întregul, de parcă avea febră. Fotoliul scârțâia, abia rezista.

– Departe, departe... Singură-singurică... N-am s-o mai văd, oh, nu. Măcar pentru o clipă... Cât de alintată a fost...

Neputința bătrâneții îl scutura, de parcă ar fi vrut, dinadins, să-l alunge din fotoliu, să domnească fără limite.

S-a apucat de brațele fotoliului și privea ca unul care se înecă, dar nu cedează în fața valurilor.

Se uita la pianul negru și lung.

– Eu, tăicuțule, voi cânta la acesta, ca și cum m-aș juca cu un leu. Îl voi duce spre turbare, iar oamenii vor muri de frică. Sudoarea rece precum gheața le va acoperi frunțile. Sau îl voi mângâia pe cap, iar el se va întinde la picioarele mele ca un câine credincios. Și publicului i se va părea, tată, că ea și-a așezat propriul leu la picioare...

Și, la final, le voi cânta un cântecel. Li se va părea că se plimbă printre flori multicolore și prin ierburi de mătase. Chiar se vor poticni. Și vor vedea cum fata rupe un brebenoc, cum îl poleiește cu aur și cu argint și vor auzi cântecul ei. Va fi un cântec care va face lumea mai bună și mai veselă. O, tată, tată, cum voi mai cânta, cum voi mai cânta!

– Așa a spus ea, iar eu, Ucraina, poporul, Mikloșyci... Ce alintată mai era... Dar e departe... Măcar pentru o clipă de aș putea s-o văd...

A încercat, din nou, să-și aprindă luleaua.

(1899)

Traducere din limba ucraineană
de Ioan HERBIL

(Continuare de la pag. 1)

Subiectul și evenimentele din film diferă, într-o oarecare măsură, de cele din piesa de teatru a Lesei Ukrainka, dar motivele, unele cadre și numele personajelor sunt păstrate. Fără îndoială, natura este cea care impresionează în cel mai plăcut mod spectatorul chiar din primele minute ale filmului. Momentul în care natura se trezește la viață, primăvara, ne transpune într-un cadru de poveste, iar acest lucru este evidențiat de o grafică impecabilă. Personajele sunt create cu multă atenție și profesionalism. Înfățișarea și trăsăturile lor corespund foarte bine lumilor din care fac parte și rolului primit. Costumele sătenilor sunt viu colorate, pline de motive tradiționale, asortate cu accesorii potrivite, iar toate acestea contribuie la transpunerea spectatorului în acel cadru de poveste.

În ceea ce privește dublajul în limba ucraineană, nu există nicio îndoială că artiștii au intrat foarte bine în pielea personajelor și au reușit să atingă o performanță remarcabilă. Va reuși oare și dublarea în limba română să transmită cu același profesionalism emoțiile și sentimentele care impresionează spectatorul ucrainean? Vom vedea. Nu putem trece cu vederea coloana sonoră a filmului, care se situează, fără echivoc, la un nivel foarte înalt.

De exemplu, cântecul „Mova vitru” interpretat de Artem Pivovarov și Hyrystyna Soloviy, transmite cele mai calde sentimente, este o odă închinată uniunii celor două lumi prin iubire. Acesta a și fost scopul producătorilor: înfățișarea iubirii ca element salvator și unificator chiar și în situațiile care par fără ieșire.

Iată ce afirmă Iryna Kostiuk, una dintre producătoarele filmului: „Așteptăm cu nerăbdare momentul când spectatorii, adulți și copii din întreaga lume, se vor desfăta urmărind acest cadru feeric și istoria sa impresionantă, iar, astfel, vor înțelege mesajul pentru care am lucrat în toți acești ani: iubirea și bunătatea câștigă mereu, iar iubirea e cel mai important lucru pe care îl avem noi, oamenii. Dar, pe lângă acestea, ar mai trebui adăugat ceva: pacea. Pacea e cel mai prețios lucru pe care noi, oamenii, îl putem avea”.

Spre deosebire de finalul tragic al personajului Mavka din piesa de teatru, finalul personajului principal din film, care poartă același nume, este unul fericit. Acest final ne dă și nouă curajul de a spera, în toate aspectele vieții, la bine, fericire, iubire și pace.

Webografie:

<https://www.youtube.com/watch?v=DFyrzYH6RaE>
<https://www.youtube.com/watch?v=Dkmb3MtfQ4kHYPERLINK>, <https://www.youtube.com/watch?v=Dkmb3MtfQ4k&t=487s> „HYPERLINK”, <https://www.youtube.com/watch?v=Dkmb3MtfQ4k&t=487s> „HYPERLINK”, <https://www.youtube.com/watch?v=Dkmb3MtfQ4k&t=487s> „HYPERLINK”

Imagini preluate din trailerul oficial al filmului animat „Mavka. Cântecul pădurii”

PORTRET ✕ PORTRET ✕ PORTRET ✕ PORTRET ✕ PORTRET ✕ PORTRET ✕ PORTRET

În tradiția populară ucraineană, coronițele erau purtate doar de către fete, până la căsătorie, ulterior, cununa fiind înlocuită cu baticul. Adesea, tinerele își împodobeau capetele cu variate modele, fie ele împletite din flori de câmp sau confecționate manual din diverse materiale, la care se adăugau, în prelungire, panglicile. Tot în popor se spune că panglicile erau considerate talismane împotriva deochiului și a forței necurate. Cum sunt adaptate cununile în zilele noastre și cu ce au fost înlocuite florile naturale veți afla de la Maria Crișan, o ucraineană care locuiește în localitatea Gottlob din județul Timiș. Cu toate că au trecut aproape 40 de ani de când a plecat din satul natal, Bistra, și acum își amintește cu drag de copilărie, când împreună cu surorile ei mai mici culegeau margarete, maci sau bujori de câmp pentru a împleti coronițe.

Mihaela Bumbuc (M.B.): Bine te-am găsit, Maria!

Maria Crișan (M.C.): Bine ai venit la noi!

M.B.: Pentru început, te rog să-mi spui ce simbolizează cununa?

M.C.: Cununa simbolizează cerul pașnic și infinitul neamului. De fapt, fiecare floare și panglică dintr-o coroniță ucraineană are un sens.

M.B.: Ce flori sunt folosite și de câte este nevoie pentru a realiza acest accesoriu?

M.C.: Într-o coroniță se pot folosi până la 12 flori diferite, iar fiecare floare reprezintă ceva. De pildă, trandafirii reprezintă dragostea, crinii sunt simbolul purității și al inocenței, clopoței de câmp, al recunoștinței, laurii reprezintă succesul și faima, bujorii – longevitatea, margaretele – pacea și tandrețea. Aceasta este întotdeauna decorată cu panglici colorate, care sunt tăiate mai jos de coșitele fetelor.

M.B.: Ce simbolizează panglicile?

M.C.: Panglica centrală este, de obicei, de culoare maro deschis, simbolizând pământul și solul, apoi vin panglicile galbene, care reprezintă soarele, urmate de culoarea verde deschis și verde închis, simbolul frumuseții și al tinereții, albastrul deschis și albastrul închis reprezintă cerul și apa, portocaliul simbolizează pâinea, violetul – înțelepciunea, iar culoarea roz, prosperitatea. Panglicile albe erau folosite doar în cazul în care erau brodate cu fir argintiu și auriu, soarele din partea stângă a coroniței și luna din dreapta.

M.B.: Observ că ai modele diferite, ce ne poți spune despre ele?

M.C.: Coronițele rotunde sunt specifice zonei Maramureșului și se poartă în comuna Bistra. Eu tot din acel sat provin. Acestea sunt purtate de fete, mai ales de sărbători, la procesiuni religioase, manifestări artistice și la nunți, atunci când tinerele sunt invitate în calitate de domnișoare de onoare.

M.B.: Dar când se căsătorește, miresele ce fel de coroniță poartă?

M.C.: Tot așa, rotunde și, bineînțeles, cât mai înflorate.

M.B.: De unde ai învățat acest meșteșug?

M.C.: De la bunica mea și de la mama. Când eram copil le realizam din flori naturale, însă acum, ne adaptăm vremurilor în care trăim, și în locul bujorilor sau al macilor confecționez flori din panglică de mătase, accesoryzate cu mărgelile. Vreau să vă spun că o coroniță cu cât este mai înflorată, cu atât fata care o poartă este mai frumoasă. Nouă, ucrainenilor, ne plac culorile vii, de aceea și cununile trebuie să fie cât mai colorate.

În timpul interviului, Maria îmi propune o demonstrație, nu poate să stea fără să nu lucreze și ține dinadins să învăț și eu câte ceva, mai ales că am acasă o fată, care îmbracă cu drag costumul tradițional la manifestările pe care Filiala Timiș a Uniunii Ucrainenilor din România le organizează.

M.C.: Dacă tot mi-ai călcat pragul casei pentru interviu, aș vrea să te învăț și pe tine acest meșteșug care nu este dificil. Știi, tu erai mult prea mică când bunica noastră din partea mamei strângea în jurul ei nepoatele și ne învăța să împletim, să coasem, să țesem la războiul de țesut sau să brodăm. Au fost vremuri frumoase, dar grele în același timp, nu aveam apă curentă, televizor, telefon mobil, internet, curent electric, așa că seară de seară se aprindea lampa cu petrol. Îmi aduc aminte, cum îți petreceai vacanțele în Bistra, toată ziua erai pe dealuri și culegeai fiecare floare care ți se părea mai deosebită.

M.B.: Ai dreptate, dar pentru a nu induce în eroare cititorii acestui interviu, voi mărturisi că facem parte din aceeași familie și suntem verișoare, iar o scurtă perioadă din copilăria mea am interacționat și cu tine, după care drumurile noastre s-au reîntâlnit în Banat.

M.C.: Așadar, pentru început, vom încerca un model specific Ucrainei, dar stilizat. Astfel, pe o bază de silicon pe care am decupat-o și am îmbrăcat-o în saten alb, vom coase florile colorate, pe care le facem dintr-o bucată de panglică: se trece firul de ață prin ele, după care se strânge și se leagă capetele, iar, la final, coasem în mijloc o mărgelă. La coroniță vom pune pe alocuri câteva frunze verzi, pentru culoare și aspect, cât mai natural, iar, ulterior, adăugăm câteva panglici de mătase.

M.B.: În cât timp realizezi o coroniță?

M.C.: La ea lucrez destul de mult, o zi, chiar și două, necesită multă migală și răbdare.

M.B.: Ai făcut coronițe și pentru ansambluri artistice?

M.C.: Am colaborat cu Uniunea Ucrainenilor din România, Filiala Timiș, prilej cu care am realizat numeroase coronițe pentru ansamblurile artistice, deoarece portul ucrainean fără cunună pe cap, mă refer la fete, nu arată bine. Totodată, sunt membră a UUR Gottlob, organizație înființată de Odotia și Nicolae Corneștean, care, din păcate, au trecut în neființă. Pe lângă toate acestea am brodat și costume tradiționale pentru ansamblul de dans din localitate și corul de femei. Îmi place să-mi păstrez tradiția, portul popular și limba maternă. Cu toate că fac parte dintr-o familie mixtă, soțul meu este român, el iubește cultura noastră și participă alături de mine la toate manifestările pe care le organizează Filiala Timiș. De altfel, și pe cei trei copii ai mei i-am învățat limba ucraineană și tot ceea ce ține de tradițiile noastre străbune.

M.B.: Ți mulțumesc pentru interviul acordat și aștept cu nerăbdare următoarele tale creații.

M.C.: Cu mult drag!

La final, trebuie să menționez faptul că Maria Crișan este unul dintre meșterii populari ucraineni care, an de an, participă cu diverse exponate realizate de ea la Expoziția „Creatori de Artă ucraineni”, organizată de UUR Timiș, la Muzeul Satului Bănățean. Aceasta a confecționat la una dintre edițiile precedente o cunună ucraineană demnă de record național, fiind înstruțată cu 90 de flori tridimensionale, câteva sute de mărgelile și peste 100 de metri de panglică de mătase. La ora actuală, coronița se află expusă la loc de cinste la Casa de Cultură a Ucrainenilor din Timișoara și este cea mai mare coroniță stilizată din cadrul comunității noastre ucrainene.

Mihaela BUMBUC

